

Route linksom

Ledendag IVN West-Betuwe 28 juni 2025

Wandeling over Landgoed Waardenburg en Neerijnen

Waar zijn we?

Landgoed Waardenburg en Neerijnen is één van de terreinen van Gelders Landschap en Kasteelen (GLK). Het hele gebied beslaat bijna 300 ha. We lopen vandaag vooral door het parkbos, en kijken vanaf de dijk uit over de Rijswaard die óók bij het Landgoed hoort. Verder horen bij dit landschappelijk monument ook diverse gebouwde monumenten: Kasteel Waardenburg, Huis Neerijnen, het Stroomhuis en de molen. Tijdens de wandeling komen we ook nog door het dorp Neerijnen met de kerk, kasteeltuin en veel oude boerderijen.

In ons deel van het riviereengebied zijn maar weinig (wandel)bossen. De bossen in Waardenburg en Neerijnen, Zoelen en Mariënwaerd zijn alle drie oudere landgoederen die op de vruchtbare oeverwallen liggen. Alle drie met een rijke geschiedenis die in de 13^e eeuw start. Verder kennen we in onze omgeving het nog het veel jongere Lingebos dat in de jaren '60 op de natte komgronden is aangelegd als recreatiegebied.

Parkbos Waardenburg Neerijnen heeft zich in de loop der eeuwen in verschillende fasen ontwikkeld van gebruiksgrond rondom de kastelen (hout, jacht, landbouw) tot het huidige parkbos met landschappelijke, natuurlijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden. Het is een oud parkbos op kalkrijke rivierklei dat ruimte biedt aan veel planten en dieren. Dit voorjaar organiseerden we hier vanuit IVN nog de Vogelzangcursus en hoorden we ruim 50 soorten vogels. In het bijzonder is het gebied bekend om de grote hoeveelheid paddenstoelen in de herfst en de stinzenplanten in het voorjaar. De soortenrijkdom aan paddenstoelen is vooral te danken aan de ouderdom en de kalkrijke rivierklei van het bos waardoor veel zwammen de kans krijgen om zich te ontwikkelen, vaak in samenleving met bomen. Menselijk ingrijpen (rooien, grondbewerking etc.) werkt de ontwikkeling van zwamvlokken tegen en daarmee ook van paddenstoelen. Het aantal paddenstoelen loopt nu overigens wel terug. De stinzenplanten zijn juist onlosmakelijk verbonden met menselijk ingrijpen. De bewoners van landhuizen wilden graag die fleurige bloemen, die reizigers vanaf de 17^e eeuw meenamen uit vreemde streken, in hun tuin hebben. In het voorjaar, voor de bomen vol in blad zitten, zie je in het Neerijnense deel van het landgoed daarom veel stinzen zoals boerenkrokussen, holwortel, bostulpen, knikkende vogelmelk en blauwe anemonen.

Wat gaan we doen?

Sommige leden kennen het landgoed als hun broekzak: ze wonen er namelijk bijna op! Sommige leden wonen er niet, maar komen er wel vaak. Drie van onze gidsen geven er ook namens GLK rondleidingen als VEB Vrijwillig Educatief Boswachter. Veel leden komen zo nu en dan op het landgoed om er te wandelen. Onze ervaring is dat hoe meer je weet van een gebied hoe leuker het wordt. Vandaar het plan om in kleine, liefst gemengde groepjes een route over het landgoed te volgen. Met een routebeschrijving waarop ook wat informatie staat, maar zonder gids, want samen zien, horen en weten jullie genoeg om onderweg van alles uit te wisselen.

De route linksom (zie ook kaartje)

1. **Steek vanaf het Stroomhuis de Van Pallandtweg over, ga het bruggetje over en linksaf**
Volg dit pad dat parallel loopt aan de Van Pallandtweg. Als je steeds links aan houdt kom je na verloop van tijd op de Dreef. Dit deel van het parkbos hoort tot het Neerijnense deel.

Het Waardenburgse deel heeft meer een 'landbouwkarakter'. Weilanden en boomgaarden afgewisseld met stukken bos waarin vooral inheemse bomen. Aangevuld met zichtlijnen en een aantal landschapselementen uit de engelse landschapstijl zoals boomgroepen met linden en kastanjes. De weilanden zijn verpacht aan boeren, de boomgaarden worden onderhouden door vrijwilligers.

Neerijnen is daarentegen veel meer een parkbos met sierelementen (rechte lanen, slingerpaden, een rozentuin, bos met ook taxus, hulst, robinia en exoten als platanen)

Komend vanaf het Stroomhuis kom je eerst vooral eiken, beuken en esdoorns tegen. Meer naar de Dreef toe (en naar Huis Neerijnen) kom je bijvoorbeeld platanen tegen, maar ook twee stukjes met knotkastanjes. GLK heeft deze knotkastanjes opnieuw aangelegd naar voorbeeld van de freule van Pallandt. Zij liet elk jaar een deel van de kastanjes in het vroege voorjaar knotten. De takken met hun net uitlopende blad deden het goed op haar vazen en op de vazen van andere notabelen van het dorp.

2. **Steek aan het eind van het pad linksaf de Van Pallandtweg over. Rechts ligt de kern van het dorp Neerijnen. Een dorp met beschermd dorpsgezicht.**

Neerijnen, het dorp dat ooit eigenlijk helemaal van de eigenaren van het landgoed was. De laatste eigenares was de Freule van Pallandt. Zij bezat niet alleen Kasteel Waardenburg en Huis Neerijnen met bijbehorende groente en kruidentuin, maar ook de kerk en de school. Het landgoed was (natuurlijk) niet toegankelijk voor de bewoners. De freule overleed eind jaren '60 en haar familie droeg het bezit over aan Gelderse Kasteelen (nu GLK), maar niet de kerk en de school.

De protestantse kerk kreeg haar neogotische uiterlijk in 1865. De freule (en haar voorgangers) had een eigen bank voorin de kerk. Om daar te komen had zij ook haar eigen pad en toegangshek naar de kerk.

3. **Loop de weg naar Huis Neerijnen in en ga rechts de kasteeltuin in**, de voormalige ommuurde moestuin. De afgelopen 30 jaar is de kasteeltuin door vrijwilligers onder leiding van Bert Vos omgevormd naar deze mooie plek met veel bloemen en kruiden. Kijk er gerust rond.

4. Loop verder naar Huis Neerijnen.

Dit Huis dateert uit ca 1600, met een grote verbouwing in 1896. Een voorloper van het kasteel (Klingenberg) was van eerder datum.

Tegelijk met de bouw van Huis Neerijnen is ook de formele lanenstructuur aangelegd, zoals nog aan de Dreef te zien is. Vanaf ca 1800 verandert langzamerhand het gebruik van landgoederen. De imponerende formele stijl wordt langzamerhand gewijzigd in de natuurlijker landschapsstijl, die uitnodigt om er in te wandelen. De bloemperken, slingerende lanen, boompartijen en exotische bomen doen hun intree.

Huis Neerijnen heeft tot 2019 dienst gedaan als gemeentehuis van gemeente Neerijnen. Sinds de fusie tot gemeente West Betuwe zijn Huis en Koetshuis verhuurd aan derden.

5. Loop een rondje rondom Huis Neerijnen (linksom of rechtsom)

Hier tref je in het voorjaar veel stinzenplanten aan. De grote oude eiken en beuken achter Huis Neerijnen zijn zo'n 200 jaar oud en ooit geplant als investering om het hout te verkopen om de kosten van het landgoed te kunnen betalen. Hoe moeten we in deze tijd omgaan met dit soort boompartijen?

Achter het huis heb je nog een mooi uitzicht over het oostelijke deel van het landgoed. Ook daar kan je nog omheen lopen.

6. Loop terug naar de Van Pallandtweg, steek deze over en loop de Dreef af naar de dijk.

De beuken aan weerszijden van de Dreef zijn van na de oorlog. De vorige generatie bomen is in de oorlog gekapt als brandhout. Na 75 jaar hebben veel beuken het zwaar als gevolg van droogte en beschadigingen door bijvoorbeeld trekkers die gebruikt worden bij het onderhoud.

7. Ga op de dijk rechtsaf

Vanaf deze hoge smalle dijk heb je een prachtig uitzicht op de uiterwaard. De Rijswaard, genoemd naar het rijshout (wilgentenen) die hier gesneden werden. Nog steeds zie je buitendijkse grienden (wilgenakkers) vanaf de dijk. Tussen de dijk en de uiterwaard zie je de Kil, een oude meander van de Waal. In 1639 is de rivierbocht afgesneden, zodat de rivier niet kasteel Waardenburg zou ondergraven.

De Rijswaard is een uiterwaard waar geen klei gewonnen is. Er is alleen een zandput waar zand voor de A2 uit gewonnen is. Er is vastgelegd dat deze uiterwaard niet verder vergraven mag worden. Niet voor kleiwinning, niet voor ruimte voor de rivier. Het is dus een onvergraven uiterwaard, waar je aan het reliëf goed kunt zien hoe de rivier materiaal neerlegt en weghaalt. De uiterwaard is alles behalve vlak. De kruidenrijke weilanden zijn verpacht aan boeren. Van een gedeelte wordt ook zaad geoogst om te gebruiken voor kruidenrijke bermen op kleigrond.

De dijk is net weer uit een ronde dijkverzwaring gekomen. De dijk is hier deels aan de voet verbreed, maar het oude profiel (steil) is zowel bij de dijkverzwaring in 2000 als nu zoveel mogelijk gespaard gebleven. Daarom is gelukkig ook de vegetatie aan de rivierkant behoorlijk gespaard gebleven. Je ziet hier veel stroomdalflora: planten die in het rivierlandschap horen, waarvan het zaad bij hoog water door de rivier wordt achtergelaten. Denk aan Knoopkruid en Grote centauri, Wede (ooit gebruikt om blauwe kleurstof van te maken), Mosterd, Geel walstro, Margrietten,

8. **Volg de dijk tot je bij kasteel Waardenburg bent. Vanaf de dijk heb je een mooi zicht op het kasteel.**

Voor 1265 was kasteel Waardenburg een motte (verdedigingstoren op een verhoging), na de verkoop (ruiling) in 1265 werd begonnen met de bouw van kasteel Waardenburg.

Tussen 1265 en 1450 werd het kasteel via een ringburcht opgebouwd tot een veelhoekig kasteel met Donjon. Een Donjon is een versterkte woontoren. De Donjon torende ooit uit boven de hoogste toren die nu nog zichtbaar is.

In 1574 is Catharina van Gelre de eigenares. Zij steunde in de 80-jarige oorlog de Spanjaarden, waarna het kasteel voor een groot deel verwoest door Willem van Oranje. Ook die Donjon dus, waardoor nu de ronde toren het hoogste punt is. Dit is de Fausttoren. Dokter Faust sloot hier een pact met de duivel. De duivel bedient Faust 7 jaar lang en Faust neemt het er van. Maar na 7 jaar keert het tij en sleurt de duivel Faust uit zijn kamer en neemt hem mee. Je schijnt de bloedsporen nog altijd te kunnen zien...

Na diverse restauraties en verbouwingen heeft het kasteel zijn huidige vorm gekregen. De verschillende stijlen zijn goed terug te zien in het kasteel.

Na de restauratie begin deze eeuw door het GLK is het kasteel verhuurd aan de Academie voor de Rechtspraak en is het normaliter niet toegankelijk meer voor publiek.

9. **Voor je voorzichtig van de dijk afdaalt (een trap is nog in de maak) kijk je nog even naar de oude monumentale korenmolen.** Er zijn plannen om de molen (opnieuw) op te hogen om voldoende wind te vangen. In de verte zie je buitendijks een oud dijkhuisje waarin vroeger gereedschap voor het dijkonderhoud opgeslagen werd. Het geologiemuseum dat hier een tijd lang zat is sinds corona gestopt.

10. **Loop onderaan de dijk nog even rechtdoor naar een gesloten hek naar het kasteel (geen ingang)**

In de boom daarachter zie je één van de bewoonde ooievaarsnesten van Neerijnen. En vlak voor het hek zit een groot gat in de grond: een ingestort beverhol, waarvan de ingang onder water zit. De bever heeft kennelijk besloten dat dit geen goede plek is om een burcht te maken. Anders hadden er nu takken op gelegen om de bovenkant af te dichten en het hol te beschermen.

11. **Loop rechtsom het kasteel heen.** De kasteelgracht is dus inmiddels bewoond door een bever. En de gebruiker van het kasteel heeft een paar maanden geleden 4 zwarthalszwanen in de gracht los gelaten. Waarvan er inmiddels eentje is uitgeweken naar de Kil. Hoor je een fluitje? Zie je de ijsvogel? Is het een mannetje of een vrouwtje?

12. **Kijk, aan de andere kant van het kasteel aangekomen, nog even omhoog naar het kasteel.**

Voor de grote restauratie die in werd afgerond werd het kasteel al bewoond.... door gierzwaluwen. Bij de restauratie zijn daarom rondom onder de dakrand en in de toren ca 150 nestkasten aangebracht. Daarvan zijn er nu, tijdens jullie wandeling, ca 120 bewoond! Kast nummer 100 was de afgelopen 2 jaar te volgen bij Beleef de Lente. Hopelijk zie je de gierzwaluwen af en aanvliegen om hun jongen met massa's insecten te voeren.

Kader: gierzwaluwen vormen een eigen familie. Ze zijn geen familie van de zwaluwen. Het is een hele bijzondere familie. Gierzwaluwen vliegen áltijd, behalve als ze op het nest zitten. Ze eten, drinken, slapen en paren vliegend. Als de jongen straks het nest verlaten landen ze pas weer als ze over ca 2 jaar zelf een nest zoeken. Beland een gierzwaluw per ongeluk met z'n hele korte pootjes op de grond dan kan deze niet meer opstijgen. De enige redding is als iemand haar van een hoger punt laat wegvliegen met haar hele grote vleugels.

13. **Volg het pad dat je van het kasteel wegvoert. Je houdt dus de hoogstamboomgaard aan je linkerkant.** Zoek de maretakken die in je in het laatste stuk van de boomgaard kunt zien zitten. Ze zijn hier niet spontaan gegroeid. Iemand heeft er de kleverige maretakbesjes op gesmeerd.

14. **Volg het pad naar rechts door stukjes bos afgewisseld met open stukken.**

We zijn nu middenin het Waardenburgse deel van het parkbos

Aan de linkerhand kom je langs een perceel waar een paar jaar geleden alle essen zijn gekapt in verband met sterfte door essentaksterfte en waar GLK nu door natuurlijke opslag en aanplant een gemengd bos probeert terug te krijgen. Rechts zie je in het weiland groepjes bomen staan, die typisch zijn voor de Engelse landgoedstijl.

Alle bospercelen op het landgoed fungeren als rust- en schuilgebied voor reeën. Je ziet ze niet, ze zijn er wel.

Op het landgoed leven ca 25 reeën, binnen- en buitendijks. Je ziet ze geregeld lopen in de uiterwaarden, maar ook in de weilanden op het landgoed. Ze zijn gewend aan alle wandelaars, maar hebben er ook veel last van. Loslopende honden en mensen die van het pad afgaan geven heel veel onrust.

15. **Laat de afslagen naar links en rechts liggen en volg het pad tot je bij het bruggetje komt. Steek het bruggetje over en sla linksaf.**

We verlaten het Waardenburgse deel van het parkbos weer en steken over naar het Neerijnsense deel. Het bruggetje vormt de grens. Dat is gelijk te zien: we verlaten het gedeelte met een open karakter en komen in het Neerijnsense deel met z'n slingerpaden.

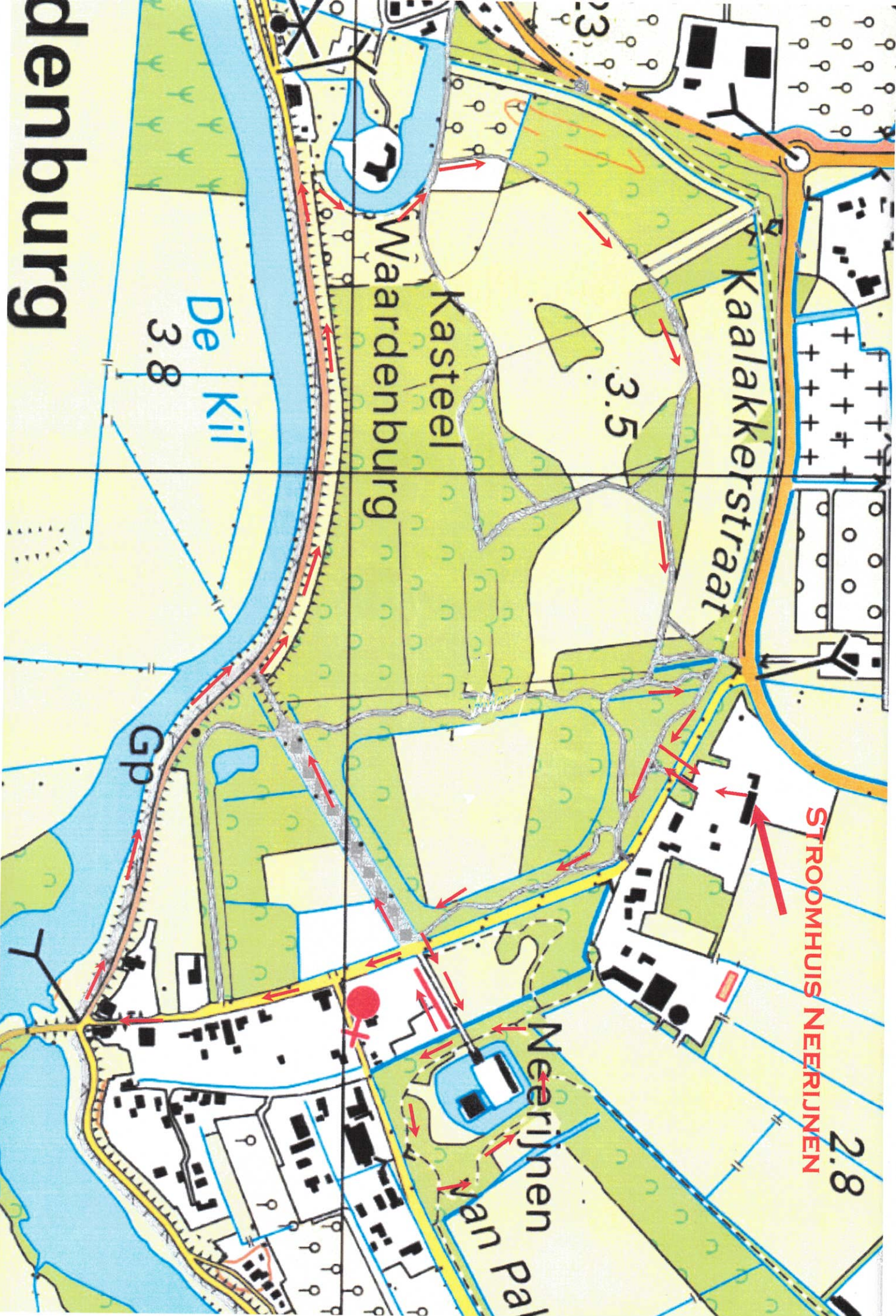
16. **Volg het pad bij de sneeuwbes naar rechts.**

Aan je linkerhand zie je een stuwtje. Dit stuwtje is onderdeel van het systeem waarmee GLK het waterpeil op het landgoed regelt. Bij hoog water in de Waal komt er veel kwelwater het gebied in. GLK probeert dit zo lang mogelijk in het gebied te houden.

17. **Volg het pad. Sla linksaf aan het eind van het open veld rechts. Steek de Van Pallandtweg weer over naar het Stroomhuis.**

Het Stroomhuis is een oud schakelstation uit 1951 dat de elektriciteitsvoorziening in de Tieler- en Bommelerwaard verzorgde (en die van Huis Neerijnen...). Nu is het gebouw in gebruik als Cultuurcentrum Het Stroomhuis, centrum voor kunst, cultuur en landschap in het rivierenland. De benedenverdieping wordt verpacht als Brasserie waar nog een lekker drankje op je wacht.

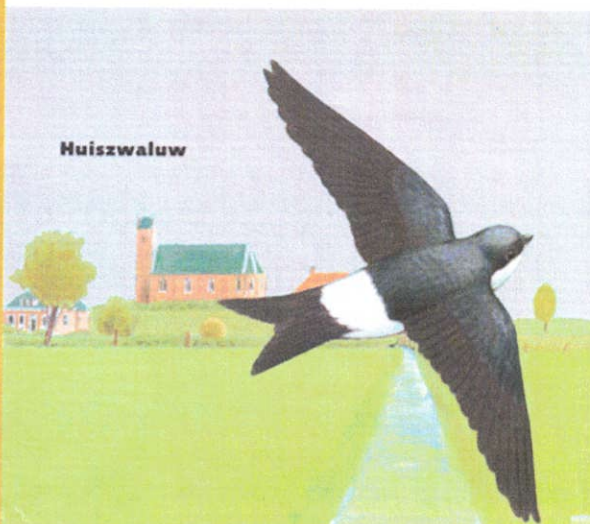
Wardenburg

4 Zomergasten in Zeeland

Huiszwaluw, boerenzwaluw en gierzwaluw komen elk jaar uit Afrika om in Zeeland de zomer door te brengen. De huiszwaluw huurt meestal een 'kamer' onder dakgoot of overstek. Gierzwaluwen zoeken vaak asiel onder de dakpannen van een kerk. De boerenzwaluw kampeert het liefst bij de boer binnenin de stal of loods. Maar vakantie is er voor hen niet bij! Onderweg over de Sahara, de Middellandse zee en de Alpen hebben ze veel gevaren getrotseerd. Eenmaal 'thuis' gekomen moeten ze hard aan het werk!

Huiszwaluw

Huiszwaluw

- ▶ Is het makkelijkst te herkennen aan zijn witte stuit.
- ▶ Zijn staart is minder gevorkt dan die van de boerenzwaluw.
- ▶ Hij bouwt zijn nest het liefst onder overstekken en dakgoten van huizen die aan de rand van stad of dorp staan, zodat ze snel hun voedselgebied boven het platteland kunnen bereiken.

Bouwt u met hen mee?

Boerenzwaluw

- ▶ Is goed te herkennen aan zijn roestbruine keel en diep gevorkte zwaluwstaart.
- ▶ Hij maakt zijn nest binnenshuis in agrarische bedrijfsgebouwen zoals de veestal of opslagloods, maar ook in schuur, garage, carport e.d.

Houdt u de deur voor hen open?

Boerenzwaluw

Gierzwaluw

Gierzwaluw

- ▶ Deze zwartbruine snelheidsduivels met sikkelvormige vleugels gieren 's morgens en 's avonds in groepen over stad en dorp.
- ▶ Zij bouwen hun slordige nest onder steile daken van monumentale kerken en andere hoge gebouwen of woningen, desnoods midden in de stad.

Zijn gierzwaluwen bij u onder de pannen?